

Суспільство, що складається з ідіотів або бездарних людей, ніколи не буде суспільством процвітаючим...

П. Сорокін

Без повернення людей, повернення територій немає сенсу.

ВІЙНА ТА ОСВІТА НА ДОНБАСІ

АННА В. ГЕДЬО

*доктор історичних наук,
професор кафедри історії України
Київського університету імені
Бориса Грінченка*

ІРИНА М. ГРІДИНА

*доктор історичних наук,
професор кафедри міжнародних
відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного
гуманітарного університету*

Наслідками будь-якої війни або військового конфлікту є не тільки безпосередні втрати – людські та матеріальні жертви, руйнування економіки, комунальної та транспортної інфраструктури, відсутність або вкрай низький рівень безпеки, в тому числі й соціально-правова незахищеність населення, дефіцит матеріальних ресурсів тощо. Не менш значущими, а для сучасного розуміння рівня національної безпеки ймовірно вагомішими, є наслідки уповільненої дії, пов'язані з дезорганізацією суспільства, деформацією соціально-професійної структури, руйнуванням світоглядних та регулятивних цінностей та норм суспільства. На наш погляд, є правомірним кваліфікувати подібні наслідки терміном «соціальний колапс», що має на увазі процес падіння суспільства, його хаос і дезорганізацію, різке зниження рівня культури та соціальних інститутів. Російсько-американський філософ і соціолог П. Сорокін, визначаючи руйнівний вплив війни на суспільство, зазначав: «Доля будь-якого суспільства залежить перш за все від якостей його членів. Суспільство, що складається з ідіотів або бездарних людей, ніколи не буде суспільством процвітаючим. Дайте групі дияволів чудову конституцію, але цим не створите з неї прекрасне суспільство...»¹.

Найнебезпечнішою складовою «соціального колапсу», як наслідку війни на Сході України, є втрата освітньої інфраструктури на тимчасово окупованих територіях. Зважаючи, що військовий конфлікт на Сході України є «гарячою» складовою гібридної агресії РФ проти усієї України, необхідно чітко усвідомлювати рівень небезпеки руйнування та втрати освітньої ланки на окупованих територіях в цілісній державній системі освіти, а

¹ Сорокін П.А. Современное состояние России. - Прага, 1922. - 112 с.
URL: <https://www.civisbook.ru/files/File/1991-3-17-Sorokin.pdf>

відтак – і в національній безпеці, виробити дієві стратегії та тактики протидії цим загрозам, шляхи відновлення зруйнованого освітянського середовища в окремих регіонах Донецької та Луганської областей та його реінтеграції до національно-державного під час деокупації та постконфліктного будівництва.

Значущість гуманітарного аспекту гібридної війни РФ проти України та її військової агресії на Сході держави підтверджується й увагою з боку вітчизняних дослідників, більшість з яких доводять, що саме «війни смислів» стали ідеологічним підґрунтям ініційованої, організованої, підтримуваної, фінансованої та врешті-решт здійсненої російської агресії². Разом з тим, «освітянський фронт» гібридної війни у якості предмету дослідження з причин незавершеності процесу та браку інформаційної суб'єктності³ знаходиться в стадії осмислення та попереднього визначення проблеми, накопичення емпіричного матеріалу⁴, розробки дослідницької методології⁵.

Автори статті ставлять перед собою мету та завдання з'ясувати рівень загроз для освіти України та взагалі для держави, спричинений руйнуванням освітньої інфраструктури на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, визначити попередні позитивні чи негативні наслідки переміщення вищих навчальних закладів на підконтрольну територію України, окреслити вирішені та наявні проблеми у подоланні освітянського, а відтак – і ментального

розколу між окупованими територіями та рештою України.

Роль освіти та освітянської політики у забезпеченні національної безпеки важко переоцінити. Інтелект, освіта, професійний досвід, громадянська зрілість та відповідальність беззаперечно визнаються головними складовими національного багатства та основним ресурсом соціально-економічного розвитку. Економічна, політична, військова, духовна безпека сучасної держави не може існувати без кваліфікованих кадрів та наукових розробок, жодна суспільна система не в змозі розвиватися без консолідуючих системи цінностей та культури у найширшому сенсі, у формуванні яких одне з перших місць належить освіті. Освітня галузь закладає перспективні основи розвитку та відтворення суспільства, і навпаки – її руйнування та деградація призводять до «соціального колапсу». Серед актуальних загроз національній безпеці України, зафіксованих «Стратегією національної безпеки України» (2015 р.) визначаються інформаційно-психологічна війна, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу⁶, які безпосередньо дотикаються галузі освіти. Саме тому освіта у «мистецтві» сучасної гібридної війни відіграє роль «телеграфу та телефону», які треба захопити у першу чергу. Недарма, перші спеціалісти, які під час Великої французької революції назвали себе ідеологами, визначили дві головні сфери духовної діяльності людини, які треба взяти під контроль, щоб програмувати його думки – пізнання та спілкування. Позбавивши освітню галузь тимчасово окупованих окремих районів Донецької та Луганської областей правової суб'єктності, взявши на себе її фінансове та ідеологічне утримання, Кремль отримав потужний інструмент гібридної війни та можливість деформувати соціально-політичну структуру, руйнувати існуючі та насаджувати власні світоглядні та регулятивні цінності, професійно, демографічно та ментально відривати окупований регіон від решти України. Начальник Генштабу, перший заступник Міністра оборони РФ генерал армії В. Герасимов ще до анексії Криму і війни на Сході України описував цю мету так: «Акцент зсунувся на використання політичних, економічних, інформаційних, гуманітарних та інших невоєнних заходів поруч із застосуванням протестного потенціалу місцевого населення. Усе це доповнюється воєнними заходами прихованого характеру, в тому

² Донбас і Крим: ціна повернення: монографія / за заг. ред. В.П.Горбуліна, О.С.Власюка, Е.М.Лібанової, О.М.Ляшенко. - К.: НІСД, 2015. - 474 с.; Кульчицький С. Триста років самотності: український Донбас у пошуках смислів і Батьківщини / С.Кульчицький, Л.Якубова. - К.: Видавництво «Кліо», 2016. - 720 с.; Якубова Л. Суспільство на війні: проблеми націєтворення. Частина 1 // Historians. - 2017. - 24 травня. - URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/2198-larisa-yakubova-suspilstvo-na-vijni-problemi-natsietvorennya-chastina-1> та ін.

³ Стяжкіна О.В. Окуповані території Сходу України: втрата інформаційної суб'єктності / О.В.Стяжкіна // 36. Матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Україна у світовому історичному просторі», м. Маріуполь, 8 квітня 2016 р. - Маріуполь: МДУ, 2016. - С. 25-28

⁴ Хоменко О. «Рік Великого перелому»: середня освіта на окупованих теренах Донбасу у 2014-му // Російська окупація і деокупація України: історія, сучасні загрози та виклики сьогодення: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 2016 р.) / Упор. П. Гай-Нижник. - К.: «МП Леся», 2016. - 352 с. С. 201-210; Кононов І.Ф. Преподаватели эвакуированных университетов Донбасса: война и моральный выбор // Феномен української інтелігенції в контексті глобальних трансформацій (до 95 - річчя заснування Донецького національного технічного університету): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Красноармійськ, ДонНТУ, 17-18 березня 2016 року) / Вст. сл. проф. Кашуба М.В., відп. ред. проф. Нікульчев М. О. - Красноармійськ: ДВНЗ «ДонНТУ», 2016. - С.174-179 та ін.

⁵ Прокопенко М. Правила деокупації, інтерв'ю з проф. О.В.Стяжкіною / М Прокопенко // День. - 2015. - 5 лютого. URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/pravy-la-deokupaciy>

⁶ Стратегія національної безпеки України (затверджена Указом Президента України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»). - URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

числі реалізацією заходів інформаційного протиборства і діями сил спеціальних операцій⁷». Як тут не згадати вислів, який приписують Отто фон Бісмарку: «Війни виграють не генерали, війни виграють шкільні вчителі та парафіяльні священники».

За об'єктивних та суб'єктивних причин середня та вища освіта на тимчасово окупованих територіях відіграє у переносному та буквальному сенсі різні, призначені їм російськими кураторами, ролі. Вітчизняний дослідник О. Хоменко зазначив, що впродовж першого року російської агресії реально існуючою на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської області була лише середньо-шкільна ланка освіти⁸, адже Україна була позбавлена можливості перенести на підконтрольну їй територію діяльність усіх шкіл через великий комплекс перш за все матеріальних чинників та брак відповідних ресурсів. З одного боку, можна погодитись з О.Хоменком. За даними Уповноваженого Президента України з прав дитини, на кінець 2014 року на окупованих територіях Донбасу залишалося близько 500 тис. дітей, з них майже 6 тис. дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Понад 160 тис. дітей виїхали з Донбасу в інші регіони України⁹. Рішення залишатись чи виїхати за неповнолітніх приймали дорослі, при чому за умов фактичної відсутності організованої евакуації населення із зони бойових дій у 2014 – на початку 2015 рр. Автори статті, самі будучи вимушено переміщеними особами, не можуть згадати або знайти жодного випадку організованої евакуації, яку б проводили чиновники. Люди евакуювалися самотужки, або за допомогою волонтерів, або за сприяння закладів та підприємств, які переводили свою діяльність на підконтрольну Україні територію. Евакуація закладів освіти ані вищої, ані середньо-шкільної ланки тоді, на жаль, не стояла на порядку денному профільних міністерств. Восени 2014 р. журналіст Денис Казанський у скептичній та, на наш погляд, дещо упередженій та суперечливій статті «Реквієм за донецькою освітою», зокрема справедливо зазначав: «система освіти Донеччини та Луганщини стала ще однією жертвою воєнного конфлікту. Її повільна і болісна агонія не була така яскрава й шокуюча, як смерті людей під снарядами на зупинках чи розграбування супермаркетів ордами мародерів, тож відбувалася майже непомітно. Однак за своїми наслідками розвал системи освіти

на Донбасі стане одним із найболючіших підсумків нинішньої війни»¹⁰.

Скептицизм журналіста певною мірою можна зрозуміти, відтворюючи історію евакуації вишів Донецької та Луганської області. Створення підконтрольних режимів в окремих районах Донецької та Луганської областей, проголошення так званих «ДНР» та «ЛНР» унеможливила здійснення навчальними закладами надання освітніх послуг в структурі Міністерства освіти України. Співробітники, викладачі і студенти вишів, що залишились на непідконтрольній Україні території були поставлені перед вибором – залишитись на окупованій території і працювати/вчитись в закладах освіти, підпорядкованим проросійським окупаційним режимам, або звільнитися і влаштуватись самотужки. І якщо для студентів МОН України відповідним наказом надало можливість влітку 2014 р. перевестись в інші виші, чим скористались 9367 студентів¹¹, то доля науково-педагогічної інтелігенції на той час була абсолютно невизначеною. Лише згодом, на «настирливий» запит з'явилися Лист Міністерства освіти України «Про збереження місця роботи педагогічних працівників»¹² та «Роз'яснення МОН щодо оплати праці в установах та закладах освіти, які знаходяться в зоні АТО»¹³. Певною мірою можна зрозуміти (але не виправдати) таку мляву реакцію Міністерства освіти на події, що відбувались в освітянській галузі непідконтрольного Україні Донбасу. По-перше, як з'ясувалось через деякий час, брак інформації про ці події та її вкрай суперечливий характер дезорієтували урядовців профільного міністерства, які опинились в незвичній для себе ситуації приймати швидкі та відповідальні рішення в екстремальній ситуації. По-друге, ніхто й не хотів брати на себе відповідальність за такі рішення влітку/восени 2014 р., адже ніхто не уявляв, що війна, офіційно кваліфікована в якості АТО (*Антитерористична операція*), може тривати роками. На думку авторів, безпосередніх учасників та свідків тих подій, «самоевакуація» вищих навчальних закладів з непідконтрольних Україні районів Донецької та Луганської областей є прикладом громадської зрілості, відповідальності, патріотизму частини науково-педагогічної інтелігенції Донбасу. Загальновідомо,

⁷ Герасимов В. Ценности науки в предвидении. Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий [Електронний ресурс] / В. Герасимов // Военно-промышленный курьер. – 2013. – 27 февраля. - URL: <http://vpk-news.ru/articles/14632>

⁸ Хоменко О. Вказ. тв. - С. 201.

⁹ Діти війни: дослідження проблем дитинства в Україні за умов військової агресії. - URL: <http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/>

¹⁰ Діти війни: дослідження проблем дитинства в Україні за умов військової агресії. - URL: <http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/>

¹¹ Звіт за результатами громадського моніторингу доступу тимчасових переселенців до освіти / Міжнародний фонд «Відродження». - К., 2015. - С. 9.

¹² Лист Міністерства освіти України «Про збереження місця роботи педагогічних працівників». - URL: <http://osvita.ua/legislation/other/42744/>

¹³ «Роз'яснення МОН щодо оплати праці в установах та закладах освіти, які знаходяться в зоні АТО». - URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/news/36996-rozjasnennya-mon-schodo-oplati-pratsi-v-ustanovah-ta-zakladah-osviti,-yaki-znahodyatsya-v-zoni-ato/>

що конфліктна реальність актуалізує інстинкт самозбереження з відповідною йому ієрархією цінностей, на першому місці в якій є задоволення «первинних» життєвих та соціальних потреб. Дійсно, велика кількість жителів Донбасу виїхала з зони бойових дій з причин безпеки. Велика кількість згодом повернулася і залишилась також ке-

руючись переважно «первинними» потребами. Багато представників творчої, науково-педагогічної інтелігенції, громадські активісти вимушені були залишити свої домівки з причин безпеки через ідеологічні переконання, потрапивши в так звані «розстрільні списки». Через ідеологічні переконання, небажання співпрацювати з окупаційним

ОСВІТА В УКРАЇНІ 2017

Інструкція

Як отримати документи про загальну середню освіту державного зразка та вступити до ВНЗ (університетів, інститутів, коледжів, технікумів, училищ) та професійно-технічних навчальних закладів **УВАГА! Паспорт, аттестат, сертифікати ЗНО НЕ ОБОВ'ЯЗКОВІ!**

ІСНУЄ 2 ПРОЦЕДУРИ ВСТУПУ У ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ УКРАЇНИ

(університети, інститути, коледжі, технікуми, училища) та професійно-технічні навчальні заклади

1. СПРОЩЕНА ПРОЦЕДУРА, БЕЗ ЗНО (або із ЗНО)

через ОСВІТНІ ЦЕНТРИ «Донбас-Україна»

2. ЗВИЧАЙНА ПРОЦЕДУРА, ІЗ ЗНО

(у будь-який вищий навчальний заклад України та світу)

1. СПРОЩЕНА ПРОЦЕДУРА

Увага! Для вступу за СПРОЩЕНОЮ ПРОЦЕДУРОЮ (через Освітні Центри «Донбас-Україна») абітурієнтам не потрібен сертифікат ЗНО, аттестат (за 11 кл.) або свідоцтво (за 9 кл.). Для звернення в Освітній Центр паспорт громадянина України не обов'язковий.

Освітні Центри «Донбас-Україна» будуть працювати з **19 червня по 30 вересня** на базі переміщених вищих навчальних закладів, а також тих вищих навчальних закладів, які розташовані на території Луганської та Донецької областей, де здійснюють свої повноваження обласні військово-цивільні адміністрації, в містах: Київ, Бахмут, Вінниця, Дніпро, Краматорськ, Кременін, Кривий Ріг, Костянтинівка, Покровськ, Лиман, Лисичанськ, Маріуполь, Рубіжне, Северодонецьк, Старобільськ, Суми, Слов'янськ, Харків, Торецьк.

ВСТУПАТИ ДО ВИШІВ ЧЕРЕЗ ОСВІТНІ ЦЕНТРИ «ДОНБАС-УКРАЇНА» МАЮТЬ ПРАВО ОСОБИ З НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ НА ТЕРИТОРІЇ ПРОВЕДЕННЯ АТО (ПЕРЕЛІК УСІХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ РОЗМІЩЕНО НА САЙТІ ДОSTUPNAOSVITA.COM.UA), ЯКІ:

- не мають українського документу про освіту;
- не проходили ЗНО;
- мають український документ про освіту;
- проходили ЗНО і мають відповідні сертифікати 2016 або 2017 року.

Особа, яка не має українського свідоцтва/аттестату, звертається до одного з цих Центрів для проходження річного оцінювання, державної підсумкової атестації та вступу до вишу за спрощеною процедурою.

Щоб вступити у ВНЗ за спрощеною процедурою необхідно:

- Обрати Освітній Центр «Донбас-Україна» (перелік, їх адреси та контактні дані можна знайти на сайті dostupnaosvita.com.ua, mon.gov.ua);
- Особисто подати заяву;
- Заповнити освітню декларацію;
- Скласти два іспити державної підсумкової атестації: українська мова та історія України та один вступний іспит (встановлює вищий навчальний заклад).

Для вступу на спеціальності, для яких передбачено проведення творчого конкурсу, замість вступного іспиту проводиться відповідний творчий конкурс. Такі вступники отримують у загальноосвітньому навчальному закладі, який входить до обраного освітнього центру, **тимчасову довідку, яку протягом трьох місяців мають замінити на документ про освіту державного зразка (аттестат або свідоцтво).**

Всі особи, які вступають через ОЦ «Донбас-Україна» беруть участь у загальному конкурсі на місця державного замовлення.

У 2017 році для переміщених вищих навчальних закладів встановлюється фіксовані обсяги державного замовлення.

Зарукування на денну форму навчання на основі базової та повної загальної середньої освіти для здобуття вищої освіти за кошти державного бюджету відбувається не пізніше 12.00 години 07 серпня; на місця за кошти фізичних та юридичних осіб відповідно до Правил прийому до вищого навчального закладу, але не пізніше 30 вересня.

У 2017 році в наказах про зарукування прізвища вступників будуть шифрувати.

2. ЗВИЧАЙНА ПРОЦЕДУРА, ІЗ ЗНО

Вступник з невідконтрольної території Донбасу, який має український аттестат та позитивні результати ЗНО, має можливість вступати до будь-якого вишу України для участі у широкому конкурсі на місця державного замовлення.

Отримай свідоцтво/аттестат, навчаючись дистанційно або на екстернаті. Здай ЗНО. Вступай у будь-який вищий навчальний заклад України та світу.

3 23 травня до 16 червня – основна сесія ЗНО-2017.

3 3 до 12 липня – додаткова сесія ЗНО-2017 (видача аттестатів в липні).

3 3 до 20 травня – рестрація на додаткову сесію ЗНО.

УВАГА! Особи, які проживають на тимчасово окупованій території або на території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження та не мали змоги зареєструватися в основний період, можуть з 3 до 20 травня 2017 року зареєструватися для участі в додатковій сесії. У такому разі до комплексу рестраційних документів потрібно додати заяву щодо надання можливості пройти ЗНО під час додаткової сесії. **ПАСПОРТ НЕ ПОТРІБЕН!**

Більше на сайті: testportal.gov.ua

Освітні Центри «Донбас-Україна»

1. Приазовський державний технічний університет
м. Маріуполь, вул. Гречка, 29-а
(0629) 44-62-02, (096) 636-87-44, (098) 768-45-26
rho26@ukr.net
Піскова Наталя Миколаївна

2. Маріупольський державний університет
м. Маріуполь, пр. Будівельників, 129а
(0629) 53-22-73, (050) 828-03-03
enrollment@mdu.in.ua
Кудалєв В'ячеслав Олександр

3. Донецький державний педагогічний університет
м. Слов'янськ, вул. Батюка, 19
(06262) 3-97-50, (050) 76-76-173
arr@fph.dn.ua
Обри едіна
Падяла Руслана Миколаївна

4. Донецька державна машинобудівна академія
м. Краматорськ, бульвар Машинобудівників, 39
(06262) 41-69-38, (0669) 051-74-89
adm@dma.donetsk.ua
rk@dma.donetsk.ua
Дядченко Крістін Григорівна

5. Первомайський індустріально-педагогічний технікум
м. Рубіжне, вул. Померанчука, 28
(095) 839-34-65
prip_rum@ukr.net
Максименко Лілія Вікторівна

6. Краматорський коледж Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Тугана Барановського
м. Краматорськ, бульвар Машинобудівників, 40
(06262) 41-47-18
(06262) 41-72-28
krlb@onmte@gmail.com
Шашкин Євген Євгенович
Бойко Олена Вікторівна

7. Бахмутський медичний коледж
м. Бахмут, вул. Москаєва, буд. 9
(064) 327-34-65
attemovsk_meduchil@ukr.net
Колоховець Олександр Олександрович

8. Донецький державний коледж технологій та управління
м. Торцьк, вул. Євгена Седьнева, 3а
(099) 065-16-09
ofl_rub@meta.ua
Зубарева Тетяна Сергіївна

9. Слов'янський хіміко-механічний технікум
м. Слов'янськ, вул. Центральна, 41
(062) 62-210-84
rost@scmlt.org
Пестрцова Людмила Валеріївна

10. Лисичанський державний гірничо-індустріальний коледж
м. Лисичанськ, проспект Перемоги, буд. 84
(06451) 7-05-60, 7-00-54
lia-st@ukr.net
Зюма Ірина Анатоліївна

11. Маріупольський будівельний коледж
м. Маріуполь
(067) 452-00-42
Аюсове Алла Вікторівна

12. Донецька національна академія будівництва і архітектури
м. Краматорськ, вул. Небесної Сотні буд. 14
(095) 084-17-86
vsipr@donnaba.edu.ua
Федоренко Вікторія Валеріївна

13. Донецький державний технічний університет
м. Лисичанськ, проспект Перемоги, 84
(06451) 77-20-24, (066) 243-94-31,
vedmeditsa@gmail.com
Лисенко Вікторія Євгенівна
priyom@donnpuet.edu.ua
Коренець Крістін Миколаївна

14. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Старобільськ, пл. Гоголя, 1
(050) 76-71-066, (096) 92-31-434, (099) 94-44-268, (093) 77-91-554, (097) 44-68-813, (095) 40-77-727
m19050829@gmail.com
Мацай Наталія Крістіна

15. ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
м. Покровськ (Красноармейськ), пл. Шибанкова, 6/2, к. 1
(06239) 2-51-192, (063) 639-42-50, (066) 185-74-31
(Привільна комісія)
escomntu@gmail.com, vstup@donmtu.edu.ua
Маріна Анна Сергіївна

16. Східноукраїнський національний університет імені Володимирів Данте
м. Северодонецьк, пр. Центрального 59-А
(050) 959-79-08
call_line@ukr.net, uryt_kovain@ukr.net
Коваленко Юлія Григорівна

17. Донецький національний медичний університет
м. Краматорськ, бульвар Машинобудівників, 39
(099) 06-03-665
semetov1942@live.com
Герасименко Олександр Іванович

18. Донецький державний університет управління
м. Маріуполь, вул. Карпінського 58
(095) 716-45-06, (098) 381-10-87
rk@dmu.edu.ua
Борисова Інга Володимирівна

19. Луганський національний аграрний університет
м. Харків, вул. Азчевських, 44
(057) 752-37-66, (095) 644-38-21
vashukova@ukr.net, restor_lm@ukr.net
Васильченко Лариса Валентинівна

20. Луганська державна академія культури і мистецтв / Коледж Луганської державної академії культури і мистецтв
м. Кременна, проспект Дружби, 1
(095) 404-28-35
kidakm.krem@gmail.com
Чала Світлана Володимирівна

21. Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Тугана-Барановського
м. Кривий Ріг, вул. Острозького, 16
(056) 409-77-99, (068) 222-60-54
priyom@donnet.edu.ua
Коренець Крістін Миколаївна

22. Донецький національний університет
м. Веніцка, вул.650-річчя, 21
(432) 50-89-32, (98) 971-96-40, (272) 2-91-23, (50) 922-32-23,
(66) 918-63-62
rk@dnpuet.edu.ua
Носок Віталій Російович,
Ключковська Вікторія Олександрівна

23. Донецький юридичний інститут МВС України
м. Кривий Ріг, вул. Ярослава Мудрого 83
(05664) 92-96-07, (099) 956-31-08, (067) 914-74-54
polkova.olga.novikova.76@yandex.ru

24. Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу «Донецький державний педагогічний університет»
м. Бахмут (Артемівськ), вул.Василя Першина
(Комсомольська), 24
(06274) 22537, (050) 983-17-93
yulena777@inbox.ru
Горелова Олена Володимирівна

25. Державний вищий заклад «Луганський державний медичний університет»
м. Рубіжне, вул. Менделєєва
(06453) 7-05-81, (095) 031-54-57, (063) 380-23-49
inf@dnmuet.net, m.krivovuchko@bkr.lviv.ua
Фролова Інна Володимирівна

26. Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
м. Київ, вул. Івана Кудри, 33
(096) 488-54-86, (095) 186-61-26, (063) 038-58-16
stymk_lm@gmail.com
Скакун Юлія Володимирівна

проросійським режимом, подекуди через суто прагматичні міркування (небажання псувати репутацію) виїхали ті, кому безпосередньо не загрозували розправою. Як би там не було, цінності – самоповага, гідність, самореалізація, набуття та збереження знань, які в екстремальній ситуації вважаються другорядними, переважили та випередили соціальну практику. І прикладом цього стала евакуація вищих навчальних закладів «знизу». Формальною мовою за ініціативою колективів вишів окупованих територій Донецької та Луганської областей вони були перенесені/евакуйовані на підконтрольні Україні території, зберігши за собою ліцензію на надання освітніх послуг в структурі МОН України, що оформлювалось відповідними його наказами. Фактично ж працівники вишів з власної ініціативи писали заяви про звільнення з університетів «ДНР/ЛНР», забирали (в деяких випадках майже викрадали) свої трудові книжки (щоб без запису), вивозили документи, матеріальні цінності (що в тій складній ситуації дорівнювалось подвигу), копіювали інформацію тощо. Першим перенесеним/евакуйованим (адже першим захопленим), став Донецький національний університет, долю якого (власне кажучи, й усіх інших вишів окупованої території області) фактично вирішили активісти під стінами Міністерства освіти, поставивши майже ультимативні вимоги про правове забезпечення евакуації. Активний запит на самозбереження вищої освіти Донбасу призвів до того, що Міносвіти почало опрацьовувати механізми змінення юридичної адреси та план переїзду. Згодом було створено спеціальну робочу групу, до якої увійшли міністр освіти і науки України, голови обласних державних адміністрацій, представники ВНЗ. У результаті на 1 червня 2015 р. за даними МОН України з зони військового конфлікту було виведено 16-ть вищих навчальних закладів і 10-ть наукових установ¹⁴. Разом з ВНЗ переїхало близько 36 тисяч студентів та біля трьох тисяч викладачів. 80% переїхали до своїх філій (в межах Донбасу), 20% – до взагалі не облаштованих приміщень (Вінниця, Кривий Ріг)¹⁵. На теперішній час – кінець 2017 р. – серед переміщених закладів нараховується 19-ть ВНЗ та два інститути післядипломної педагогічної освіти¹⁶. На сьогодні найбільший контингент мають: Луганський національний універ-

ситет імені Тараса Шевченка – 8 916 студентів, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля – 6 635 студентів та Донецький національний університет імені Василя Стуса – 5 331 студент. Найменший – Луганська державна академія культури і мистецтв – 205, Макіївський економіко-гуманітарний інститут – 110 студентів¹⁷. Автори статті не ставили завдання комплексно описувати діяльність переміщених вишів, визначити їх досягнення та окреслювати проблеми – це вже інша історія, й вона ще чекає на своїх дослідників. Головне, що ці виші зберегли себе як структурні одиниці в правовому освітньому полі України, утримали ліцензії на надання освітніх послуг¹⁸, що дає їм право відновити свою діяльність після звільнення тимчасово окупованих районів, а отже відновити там українську вищу освіту. На теперішній час, попри наявні проблеми, МОН України, громадські організації, зацікавлені особи, волонтери роблять усе можливе, щоб не просто зберегти ці ВНЗ, а й допомогти їм залишитися успішними до того часу, коли вони зможуть повернутися додому¹⁹.

Велику роботу було проведено, щоб надати можливість випускникам шкіл так званих «ДНР/ЛНР» вступати до вишів України, що означає у буквальному сенсі вирвати із так званих «ДНР/ЛНР» патріотично (та й прагматично) налаштовану молодь. Фейкова система освіти створила для молоді замкнене коло вимушеного перебування на окупованих територіях: з атестатами про середню освіту, отриману в школах квазі-республік, можна вступити тільки до так званих вишів цих «республік», дипломи яких визнаються тільки на їх території. Громадські активісти, викладачі переміщених вишів неодноразово піднімали та обговорювали питання про створення механізмів отримання учнями непідконтрольних територій українських атестатів, можливості заміни процедури вступу до вишів України виключно через ЗНО, що поетапно було втілено МОН України та Міністерством з питань тимчасово окупованих територій: учні, які проживають на відповідних територіях, можуть продовжити здобуття загальної середньої освіти в загальноосвітніх навчальних закладах на підконтрольній українській владі території за всіма існуючими формами навчання. Зважаючи на ситуацію, що

¹⁴ Сищук О. Операція «Евакуація» / О.Сищук // Віче. - 2015. - № 15. - URL: <http://www.viche.info/journal/4833/>

¹⁵ Переміщені університети Донбасу: час готуватися до повернення. - URL: <http://hromadskeradio.org/programs/hromadska-hvulya/peremishcheni-universytety-donbasu-chas-gotuvatysya-do-povernennya>

¹⁶ МОН проведе моніторинг і визначить, яку саме допомогу потрібно надати кожному переміщеному вишу - URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/11/08/mon-provede-monitoring-i-viznachit,-yaku-same-dopomogu-potribno-nadati-kozhnomu-peremishhenomu-vishu/>

¹⁷ Там само.

¹⁸ Анульовано ліцензії ВНЗ, що залишилися на непідконтрольних Україні територіях Донбасу та в окупованих АР Крим і Севастополі. - URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/povidomlennya/2017/02/07/anulovano-litsenzii-vnz,-shho-zalishilsya-na-nepidkontrolnix-ukrayini-teritoriyax/>

¹⁹ МОН проведе моніторинг і визначить, яку саме допомогу потрібно надати кожному переміщеному вишу - URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/11/08/mon-provede-monitoring-i-viznachit,-yaku-same-dopomogu-potribno-nadati-kozhnomu-peremishhenomu-vishu/>

несе загрозу життю і здоров'ю дітей, доцільним, за думкою МОН, є їх зарахування саме на екстернатну або дистанційну форму навчання²⁰.

²⁰ Інструкції як отримати документи про освіту і вступити до ВНЗ для жителів Криму і Донбасу - URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/dlya-zhiveliv-donbasu-i-krimu/instrukciyi-yak-otrimati-dokumenti-pro-osvitu-i-vstupiti-do-vnz-dlya-zhiveliv-krimu-i-donbasu.html>

У результаті за рік за статистикою департаментів освіти Донецької та Луганської областей, кількість дітей з тимчасово невідконтрольних територій Донбасу, які навчаються дистанційно/на екстернаті, зростає більш ніж на третину. У Луганській області з 487 учнів у 2015/2016 н.р. до 747 у 2016/2017н.р.; у Донецькій області – з 1 651 до

ОСВІТА В УКРАЇНІ 2017

Інструкція

Як отримати документи про загальну середню освіту державного зразка та вступити до ВНЗ (університетів, інститутів, коледжів, технікумів, училищ) та професійно-технічних навчальних закладів
УВАГА! Паспорт, атестат, сертифікати ЗНО НЕ ОБОВ'ЯЗКОВІ!

ДЛЯ ДІТЕЙ

ІСНУЄ 2 ПРОЦЕДУРИ ВСТУПУ І ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ УКРАЇНИ

(університети, інститути, коледжі, технікуми, училища)
та професійно-технічні навчальні заклади

1. СПРОЩЕНА ПРОЦЕДУРА, БЕЗ ЗНО (або із ЗНО) через
ОСВІТНІ ЦЕНТРИ «Крим-Україна»

2. ЗВИЧАЙНА ПРОЦЕДУРА, ІЗ ЗНО
(у будь-який вищий навчальний заклад України та світу)

1. СПРОЩЕНА ПРОЦЕДУРА

Увага! Для вступу за СПРОЩЕНОЮ ПРОЦЕДУРОЮ (через Освітні Центри «Крим-Україна») абітурієнтам не потрібен сертифікат ЗНО, атестат (за 11 кл.) або свідоцтво (за 9 кл.). Для звернення в Освітній Центр паспорт громадянина України не обов'язковий.

Освітні Центри «Крим-Україна» будуть працювати з 19 червня по 30 вересня. Вступ за спрощеною процедурою лише до 12 уповноважених вищих навчальних закладів.

ВСТУПАТИ ДО ВИЩІ ЧЕРЕЗ ОСВІТНІ ЦЕНТРИ «КРИМ-УКРАЇНА» МАЮТЬ ПРАВО ОСОБИ З КРИМУ, ЯКІ:

- не мають українського документу про освіту;
 - не проходили ЗНО;
 - мають український документ про освіту;
 - проходили ЗНО і мають відповідні сертифікати 2016 або 2017 року.
- Особа, яка не має українського свідоцтва/атестату, звертається до одного з цих Центрів для проходження річного оцінювання, державної підсумкової атестації та вступу до вишу за спрощеною процедурою.

Щоб вступити у ВНЗ за спрощеною процедурою необхідно:

- 1 Обрати Освітній Центр «Крим-Україна» (перелік, їх адреси, контактні дані та графік роботи можна знайти на сайті dostupnaosvita.com.ua, mon.gov.ua).
- 2 Особисто подати заяву.
- 3 Заповнити освітню декларацію.
- 4 Підписати дві іспити державної підсумкової атестації: українська мова та історія України та один вступний іспит (встановлює вищий навчальний заклад). Для вступу на спеціальності, для яких передбачено проведення творчого конкурсу, замість вступного іспиту проводиться відповідний творчий конкурс.

Такі вступники отримують у загальноосвітньому навчальному закладі (який входить до обраного Освітнього центру) тимчасову довідку, яку протягом трьох місяців мають замінити на документ про освіту державного зразка (атестат або свідоцтво).

Вступники з Криму вступають до уповноважених вищих навчальних закладів на навчання за кошти державного бюджету у межах встановлених квот - 20% від максимального (загального) обсягу державного замовлення за відкритими та закритими конкурсними пропозиціями.

У 2017 році в наказах про зарахування прізвища вступників будуть шифрувати.

2. ЗВИЧАЙНА ПРОЦЕДУРА, ІЗ ЗНО

Отримай свідоцтво/атестат, навчаючись дистанційно або на екстернаті. Здай ЗНО. Вступай у будь-який вищий навчальний заклад України та світу.

3 23 травня до 16 червня – основна сесія ЗНО-2017.

3 3 до 12 липня – додаткова сесія ЗНО-2017 (вдача атестатів - в липні).

3 3 до 20 травня - реєстрація на додаткову сесію ЗНО.

УВАГА! Особи, які проживають на тимчасово окупованій території або на території, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження та не мали змоги зареєструватися в основний період, можуть з 3 до 20 травня 2017 року зареєструватися для участі в додатковій сесії. У такому разі до комплексу реєстраційних документів потрібно додати заяву щодо надання можливості пройти ЗНО під час додаткової сесії.
ПАСПОРТ НЕ ПОТРІБЕН!

Більше на сайті: testportal.gov.ua

Освітні Центри «Крим-Україна»

УВАГА! СПИСОК БУДЕ ОНОВЛЮВАТИСЯ

Стежте за оновленнями на сайтах:
dostupnaosvita.com.ua, mon.gov.ua

1. Придніпровська державна академія будівництва та архітектури
49600, м. Дніпропетровськ, вул. Чернишевського, 24 А, ауд. 1-104
+38 (0562) 47 08 66
e-mail: olgas.dp.ua@mail.ru

2. Запорізький національний університет (ЗНУ)
м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66
+38 (061) 764 67 53
e-mail: pk.znu.edu@gmail.com

3. Чорноморський державний університет імені Петра Могили
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10, каб. 1-107
+38 (0512) 24 41 89
+38 (0512) 50 03 33
e-mail: chdpruyom@gmail.com

4. Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка
м. Харків, вул. Мирососицька, 92
+38 (057) 700 39 15
<http://www.khntusg.com.ua>

5. Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, вул. Степана Бандери, 12
+38 (032) 258 25 37
+38 (032) 258 22 65
<http://vstup.lp.edu.ua>

6. Львівський навчально-науковий інститут ДВУЗ «Університет банківської справи»
м. Львів, просп. Т. Г. Січових Стрільців, 11
(032) 297 72 14
e-mail: kucenter_ubs@ukr.net

7. Херсонський державний університет
Херсон, вул. 40 років Жовтня, 27
+38 (0552) 494375
e-mail: Galina@ksu.ks.ua

8. Херсонський національний технічний університет
м. Херсон, Бериславське шосе, 24
+38 (0552) 326963,
e-mail: vsp_sv@kntu.net.ua

9. Херсонська державна морська академія
м. Херсон, пр-т Ушакова, 20 каб. 114
38 (0552) 49 40 10, 38 (0552) 22 52 53
e-mail: ksma@ksma.ks.ua

10. Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського
м. Київ, вул. Суворова, 9
(044)529 16, 095 186 61 26, 096 488 54 86, 063 038 58 16
e-mail: crimea.tnu@gmail.com

11. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Київ, пр-т Перемоги, 54/1, корпус 1, к. 352
+38 (044) 456 98 07
e-mail: prkcom@kneu.edu.ua

12. Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
49000, Дніпро вул. Сергія Єфремова
(вул. Ворошилова), 25, каб. 22
+38 (056) 713 51 62
+38 (056) 744 53 03
e-mail: vstupa@dsau.dp.ua

2238 учнів²¹. Врешті-решт й умови вступної кампанії 2017 р. дозволили абітурієнтам з тимчасово окупованих територій вступати до визначених МОН вишів України за результатами вступних іспитів. Докладну інструкцію з порадами, як вступити до українських вишів, не маючи українських документів про повну середню освіту та сертифікатів ЗНО, оприлюднено на сайті МОН²². У червні 2017 року розпочали роботу освітні центри «Донбас-Україна» та «Крим-Україна», завдяки яким будь-який вступник з Криму та непідконтрольної території Донбасу міг вступити до українських вишів за спрощеною системою – без складання ЗНО. Центри «Донбас-Україна» працювали на базі переміщених ВНЗ, а також на базі університетів, розташованих на підконтрольній українській владі території Донецької і Луганської областей²³. За даними МОН України через освітні центри «Донбас-Україна» у 2017 р. до українських ВНЗ вступило 1550 осіб, що на третину більше ніж у 2016 р. Загалом до освітніх центрів «Донбас-Україна» звернулися за консультацією 3733 вступників. Освітні центри «Донбас-Україна» діяли на базі 33 вишів в містах: Київ, Бахмут, Вінниця, Дніпро, Краматорськ, Кременна, Кривий Ріг, Костянтинівка, Покровськ, Лиман, Лисичанськ, Маріуполь, Рубіжне, Сєвєродонецьк, Старобільськ, Суми, Слов'янськ, Харків, Торецьк²⁴.

Міністр освіти України Л. Гриневич ґрунтовно пояснила позицію уряду щодо цієї проблеми: «абітурієнти, які навчаються в українській системі освіти і ті, які не по своїй волі опинились на території ОРДЛО або в окупованому Криму (так як вони ще неповнолітні), вже в нерівних умовах з іншими абітурієнтами, які навчаються в наших школах. Адже останні можуть спокійно вчити українську мову й літературу (а це є обов'язкове ЗНО для вступу до вишів), історію України, навчаються державною мовою і мають значно більше шансів скласти ЗНО й бути готовими до

нього. А наші діти на окупованих і непідконтрольних територіях, вже третій рік поспіль, не мають такої можливості, бо вчать там. І ми повинні вітати прагнення цих дітей здобути подальшу освіту в Україні. Бо саме діти з цих територій, які здобудуть вищу освіту у нас, будуть найбільше зацікавлені у реінтеграції Криму і Донбасу в Україну. Тому, ми повинні підтримати прагнення цих дітей». На закиди певної частини української громадськості, переважно батьків, щодо «теплих умов» для абітурієнтів з непідконтрольних територій, Міністр відповіла: «Щодо «теплих умов», я не погоджусь з критиками. Адже ці діти приїздять в Україну самі, часто залишаючи свої родини на окупованих і непідконтрольних територіях. До того ж, вони обов'язково повинні скласти вступні іспити. Якщо їм вдасться скласти ЗНО (є дистанційні курси підготовки) і екстернатом здобути повну загальну середню освіту, то вони можуть вступати на рівних умовах з нашими громадянами (що проживають на території України), в будь-який ВНЗ. А за вступними іспитами, є можливість вступати лише у визначені виші... На сайті МОН опубліковано перелік. Для випускників з непідконтрольних територій Донбасу – це всі переміщені ВНЗ та виші Донецької і Луганської областей. Окрім цього, є 15 вишів по всій Україні, куди також можуть вступати випускники з окупованих територій через центри «Донбас-Україна»²⁵.

Попереднє вирішення проблеми обмеження прав абітурієнтів з непідконтрольних територій вступати до вишів України окрім буквального врятування молоді від небезпеки перебування на території, позбавленої правового поля, від впливу ворожої пропаганди, від очікуваного безробіття, від «можливості» бути примусово рекрутованим до незаконних військових формувань, мало й велике пропагандистське значення. Обмеження прав до отримання освіти блюзнірськи використовувалось російською пропагандою для формування у молодих українців від початку їх дорослого життя думки про те, що Україна не турбується про своїх громадян²⁶.

Зрозуміло, що ситуація в освітній сфері у зв'язку з війною на Сході країни, не могла не позначитись узагалі на освітній галузі України: втрати у лавах педагогічного корпусу, які залишились працювати у фейкових вишах на тимчасово окупованій території; евакуація з окупованих

²¹ У дітей з Криму та Донбасу збільшується попит на дистанційну освіту в Україні. - URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/11/13/uditej-z-krimu-ta-donbasu-zbilshuetsya-popit-na-distancijnju-osvitu-v-ukrayini/>

²² Інструкції як отримати документи про освіту і вступити до ВНЗ для жителів Криму і Донбасу - URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/dlya-zhiteliv-donbasu-i-krimu/instrukciji-yak-otrimati-dokumenti-pro-osvitu-i-vstupiti-do-vnz-dlya-zhiteliv-krimu-i-donbasu.html>

²³ Почали роботу освітні центри «Донбас-Україна» та «Крим-Україна». - URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/06/19/pochali-robotu-osvitni-centri-%C2%ABdonbas-ukrayina%C2%BB-%C2%ABkrim-ukrayina%C2%BB/>

²⁴ У 2017 року кількість вступників через освітні центри «Донбас-Україна» і «Крим-Україна» збільшилася на третину. - URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/10/19/2017-roku-kilkist-vstupnikiv-cherez-osvitni-centri-%C2%ABdonbas-ukrayina%C2%BB-i-%C2%ABkrim-ukrayina%C2%BB-zbilshilasya/>

²⁵ Лілія Гриневич: «ЗНО — дзеркало української школи» 2-га частина. - URL: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/interview/2017/07/27/liliya-grinevich-%C2%ABzno-%E2%80%94-dzerkalo-ukrayinskoyi-shkoli%C2%BB-2-ga-chastina/>

²⁶ Діти війни: дослідження проблем дитинства в Україні за умов військової агресії / Український Інститут дослідження екстремізму. - 2015. – 10 червня. – URL: <http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/>

територій низки вищих навчальних закладів, які, з одного боку відчують велику конкуренцію з боку інших закладів, а з іншого, створюють її для місцевих вишів; останнє породжує складнощі в адаптації та часткову упередженість всередині освітянської верстви. В контексті подій на сході України виявилися й низка проблем, на які раніше не звертали уваги. Йдеться перш за все про те, що далеко не всі освітяни виявилися на висоті свого становища: тоді як своїм авторитетом вони могли підтримати стабільність українського суверенітету, частина з них виступили організаторами та співучасниками встановлення проросійського режиму в окремих районах Донецької та Луганської області²⁷. Усе це в купі із низкою заявлених та здійснюваних реформ і суттєвим зниженням фінансування освітянської галузі в умовах війни, поставили українську освіту на межу небачених перевантажень. Варто уваги, що за таких критичних обставин освітня галузь спромоглася не лише функціонувати, а й знайти в собі сили для оптимізації та оновлення²⁸.

Але, якщо на загальнодержавному територіальному рівні на непрості виклики перших років війни в освітянській галузі були дані більш-менш адекватні відповіді, втілені у відповідних змінах у змісті, формах та організації освітнього процесу як у середній, так і вищій школі, то освітня галузь окупованих територій є величезною проблемою для національної безпеки України, на що вже вказувалось вище. Крах проекту так званої «Новоросії» призвів до створення квазіреспублік, які використовуються РФ як інструмент шантажу та перманентної дестабілізації соціально-політичної ситуації в Україні. Не ставлячи за мету включення окупованих територій до свого складу, влада РФ намагається створити виставу про успішність організованих та контрольованих нею «певних державних утворень», імітуючи діяльність усіх державницьких інституцій. Важливу роль в цій імітації відведено саме освіті, зокрема вищій, як одному з найважливіших соціальних інститутів²⁹. За допомогою та безпосередній участі російських кураторів на тимчасово окупованих територіях створено традиційну для цього регіону і звичну для його населення патерналістсько-по-

пулістську державницьку систему соціальних інститутів, зразком для якої є освіта, що почергово відіграє наступні функції. По-перше, це розкол єдиного освітнього простору України, що вже сьогодні усвідомлюється фахівцями, як велика проблема повернення окупованих територій. Якщо фінансова, політична, економічна та інші сфери більш-менш чітко можуть бути врегульовані за рахунок правової, то в системі освіти виникають такі граничні морально-правові проблеми, як свідомо чи вимушена колаборація вчителів та науково-педагогічних кадрів, існування захоплених та переміщених вишів, їх майнова та інтелектуальна власність, визнання/невизнання документів про освіту та багато іншого. Тотальне переведення як вищої, так і середньої освіти на російські стандарти, суцільна русифікація навчання, ліквідація організаційних елементів та контенту української освіти (прикладом можуть служити ліквідування кафедри історії України в ДонНУ та заміна її на кафедру «Отечественной истории», аналогічно – кафедри українознавства на кафедрі краєзнавства в Державній академії управління, ліквідація або перепрофілювання кафедр соціально-гуманітарного циклу, виключення відповідно предметів українознавчого циклу – української мови і літератури, історії України, географії України, українознавства та інших) слугують поглибленню розколу колись єдиного освітнього простору, а відтак – з кожним роком ускладнюють механізми реінтеграції невідконтрольних територій до системи освіти України після деокупації. По-друге, це безпосередня та системна ідеологічна обробка з боку російської пропаганди найсвідомішої та найактивнішої частини населення регіону – студентів та викладачів шляхом впровадження російських стандартів та освітянських програм, системи атестації та переатестації науково-педагогічних кадрів, їх безальтернативне/примусове замкнення виключно на російському інтелектуальному продукті (неможливість взяти участь у зарубіжних конференціях, грантах, опублікуватися у провідних наукових журналах тощо). По-четверте, для світової громадськості створюється вистава захисту «російськомовного населення Донбасу» від «утискань української хунти», «турботи» за дотриманням права на освіту та функціонуванням державних інститутів у псевдореспубліках³⁰.

Як вже зазначалось вище, політика російської влади в окупованих районах Донецької та Луганської областей націлена на використання освіти в якості потужного інструменту гібридної війни: в імітованих урядових структурах так зване «Міністерство освіти» посідає провідне місце, а вищі та загальноосвітні навчальні заклади знаходяться на повному матеріальному та моральному утри-

²⁷ Наседкіна Л. Вказ тв.; Магрицька І.В. Інтелігенція і війна на Донбасі // Феномен української інтелігенції в контексті глобальних трансформацій (до 95 - річчя заснування Донецького національного технічного університету. - С. 174-179

²⁸ Наседкіна Л. Вказ. тв.; Іщенко А.Ю. Шляхи та механізми забезпечення реалізації права громадян України на освіту в окремих районах Донецької та Луганської областей. Аналітична записка / Національний Інститут стратегічних досліджень. - <http://www.niss.gov.ua/articles/2117/>

²⁹ Грідіна І.М. Освітянський фронт війни на сході України // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. Випуск 16. – Маріуполь: 2016. - С. 199-209.

³⁰ Грідіна І.М. Вказ тв

манні РФ. Інформація про систему освіти на сайті так званої «ДНР» абсолютно недвозначно на це вказує: «...выстроенная с помощью российских кураторов из Минобразования РФ система получения образования является одной из самых конкурентных и качественных в мире. Это подтверждается автоматическим признанием школьных аттестатов и дипломов, выданных учреждениями образования ДНР в России, Северной Кореи, Приднестровье, Никарагуа, Венесуэле, Сирии и других развитых странах. Более того ряд граждан Украины мечтают поступить в ВУЗ ДНР с целью получить образование согласно российских стандартов»³¹. При цьому ні про яке автоматичне визнання шкільних аттестатів та дипломів від лютого 2017 р. мова не йшла.

18 лютого 2017 р. було видано наказ президента РФ В. Путіна про тимчасове, «на період до політичного врегулювання ситуації в окремих районах Донецької та Луганської областей України» визнання документів, що «встановлюють особу, реєстраційні знаки транспортних засобів, а також документи про освіту (кваліфікацію), про реєстрацію актів громадянського стану, виданих фактично діючими організаціями ЛНР і ДНР громадянам України та особам без громадянства, що постійно проживають в цих «окремих районах»³². Україна та міжнародна спільнота вкрай негативно зустріла цей указ, наголошуючи на порушенні Мінських домовленостей, але про нього якось швидко забули, адже практика довела, що його

було прийнято суто в пропагандистських цілях. Про це свідчать хоча б прийняті у 2016 р. більш жорсткі правила РФ для мігрантів з України, в яких відсутні жодні виключення для переселенців з Донбасу³³. Не став цей указ і «популярним» в так званих «ДНР/ЛНР», недвозначно визначених окремими районами Донецької та Луганської області, за якими визнавалась приналежність до України, а за їх жителями – українське громадянство. Сумнівним в плані позитивного піару, якщо б це й було в дійсності, можна вважати визнання документів про освіту Північною Кореєю, невизнаним Придністров'ям, розірваною громадянською війною Сирією. Щодо «мрій» громадян України вступити до вишів «ДНР та ЛНР», то їх можна проілюструвати статистикою (яка, до речі, фактично не піддається верифікації) так званого «Міністерства освіти ДНР». Під час вступної кампанії 2016 р. «міністерством» було зафіксовано 99,3% абітурієнтів – з «ДНР», 0,3% – абітурієнти з України, 0,2% – абітурієнти з РФ та 0,2% – абітурієнти з «ЛНР»³⁴. У 2017 р. до вишів «ДНР» від загальної кількості зарахованих студентів було по 0,1% з РФ та «ЛНР», 0,05% – з України³⁵.

Фінансування російською владою освітнього симулякра на окупованих територіях окрім вже вищезазначених функцій, виконує ще одну, на наш погляд, найбільш цинічну. Отримуючи заздалегідь непотрібну/невизнану освіту, молодь прирікає себе до статусу заручників так званих «ДНР/ЛНР». «Освітня прірва», що поглиблюється з кожним роком війни, призводить до збільшення чергового покоління учнів, вихованих у ворожому цивілізаційному просторі, а отже створює на окупованих територіях своєрідне освітнє та інтелектуальне гетто, що є неабиякою проблемою для майбутньої деокупації тимчасово окупованих районів Донецької та Луганської області та постконфліктного будівництва, адже без повернення людей, повернення територій не має сенсу. Обговорюючи загальний механізм повернення евакуйованих вишів додому О.В. Стяжкіна зазначала – «де вихід, там і вхід». Що ж, те ж саме можна говорити й про ментальне повернення окупованих територій: те, що цю ментальність зараз більш за все руйнує, може її й відродити – українська освіта. ■

³³ Новые законы для мигрантов в 2016 г. [Електронний ресурс] // Вестник мигранта. - URL: <http://migrant.lameroid.ru/2015/12/new-law-4-migrants-2016.html>

³⁴ На заседании Коллегии МОН ДНР подвели итоги вступительной кампании. - URL: <http://mondnr.ru/news/item/769-na-zasedanii-kollegii-mon-dnr-podveli-itogi-vstupitelnoj-kampanii>.

³⁵ Підраховано авторами за: В сентябре 2017 года студентами учреждений высшего и среднего профессионального образования Республики стали около 24 тысяч абитуриентов. - URL: <http://mondnr.ru/news/item/3530-v-sentyabre-2017-goda-studentami-uchrezhdenij-vysshego-i-srednego-professionalnogo-obrazovaniya-respubliki-stali-okolo-24-tysyachi-abiturientov>

³¹ Образование в ДНР. - URL: <https://dnr.one/obrazovanie-dnr>

³² Указ о признании документов, выданных гражданам Украины и лицам без гражданства, проживающим на территориях отдельных районов Донецкой и Луганской областей Украины. - URL: <http://krem-lin.ru/events/president/news/53895>